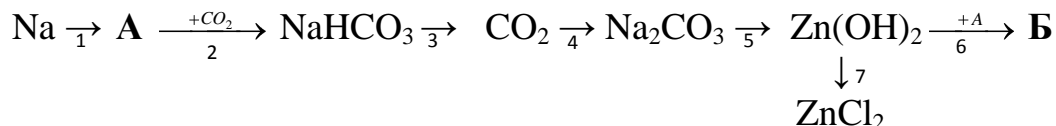

Розв'язки завдань
III-го етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з хімії
2017-2018 навчальний рік
Теоретичний тур

Задача 1. (10 балів)

Дана схема перетворень:

А Визначте невідомі речовини **А** і **Б**.

Б Напишіть рівняння реакцій, за якими можна здійснити запропоновані перетворення.

В Для реакції 1 складіть схему електронного балансу, визначте окисник і відновник; для реакції 6 – складіть повне та скорочене йонно-молекулярні рівняння реакції.

Розв'язок

1. $2\text{Na} + 2\text{H}_2\text{O} = 2\text{NaOH} + \text{H}_2\uparrow$
 $\text{Na}^0 - 1\bar{e} \rightarrow \text{Na}^+ \quad 1 - 2 - \text{відновник, окиснення}$
 $2\text{H}^+ + 2\bar{e} \rightarrow \text{H}_2^0 \quad 2 - 1 - \text{окисник, відновлення}$
2. $\text{NaOH} + \text{CO}_2 \rightarrow \text{NaHCO}_3$
3. $\text{NaHCO}_3 \xrightarrow{t^0\text{C}} \text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2\uparrow$
4. $\text{CO}_2 + \text{Na}_2\text{O} \rightarrow \text{Na}_2\text{CO}_3$
5. $\text{ZnCl}_2 + \text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O} = \text{Zn(OH)}_2\downarrow + 2\text{NaCl} + \text{CO}_2\uparrow$
 або
 $2\text{ZnCl}_2 + 2\text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O} = (\text{ZnOH})_2\text{CO}_3\downarrow + 4\text{NaCl} + \text{CO}_2\uparrow$
6. $\text{Zn(OH)}_2 + 2\text{NaOH} = \text{Na}_2[\text{Zn(OH)}_4]$ (реакція відбувається у розчині)
 $\text{Zn(OH)}_2 + 2\text{Na}^+ + 2\text{OH}^- = 2\text{Na}^+ + [\text{Zn(OH)}_4]^{2-}$
 або
 $(\text{ZnOH})_2\text{CO}_3 + 6\text{NaOH} + \text{H}_2\text{O} = 2\text{Na}_2[\text{Zn(OH)}_4] + \text{Na}_2\text{CO}_3$
 $(\text{ZnOH})_2\text{CO}_3 + 6\text{Na}^+ + 6\text{OH}^- + \text{H}_2\text{O} = 4\text{Na}^+ + 2[\text{Zn(OH)}_4]^{2-} + 2\text{Na}^+ + \text{CO}_3^{2-}$
 $(\text{ZnOH})_2\text{CO}_3 + 6\text{OH}^- + \text{H}_2\text{O} = 2[\text{Zn(OH)}_4]^{2-} + \text{CO}_3^{2-}$
7. $\text{Zn(OH)}_2 + 2\text{HCl} = \text{ZnCl}_2 + 2\text{H}_2\text{O}$
 або
 $(\text{ZnOH})_2\text{CO}_3 + 4\text{HCl} \rightarrow 2\text{ZnCl}_2 + \text{CO}_2\uparrow + 3\text{H}_2\text{O}$

Задача 2. (8 балів)

Теплота згоряння жирів в організмі становить 39 кДж/г. Яка маса жиру може поповнити втрати організмом теплоти внаслідок випаровування 540 г води, якщо вважати що вся енергія згоряння жирів витрачається на цей процес? (Значення стандартних ентальпій утворення води у газоподібному та рідкому станах відповідно: $\Delta H_{298}^0(\text{H}_2\text{O}_{(г.)}) = -241,84 \text{ кДж / моль}$, $\Delta H_{298}^0(\text{H}_2\text{O}_{(р.)}) = -285,84 \text{ кДж / моль}$).

Розв'язок

1. За наслідком закону Гесса для процесу $\text{H}_2\text{O}_{(р.)} \rightarrow \text{H}_2\text{O}_{(г.)}$
 $\Delta H = \Delta H_{298}^0(\text{H}_2\text{O}_{(г.)}) - \Delta H_{298}^0(\text{H}_2\text{O}_{(р.)}) = -241,84 - (-285,84) = 44 \text{ кДж / моль}$.

$$n(\text{H}_2\text{O}) = \frac{540\text{г}}{18\text{г/моль}} = 30\text{моль}.$$

$$3. \Delta H (\text{випаровування } 30 \text{ моль } \text{H}_2\text{O}) = 30 \text{ моль} \cdot 44 \text{ кДж/моль} = 1320 \text{ кДж}.$$

$$4. m(\text{жиру}) = 1320 \text{ кДж} : 39 \text{ кДж/г} = 33,8 \text{ г}.$$

Відповідь: 33,8 г.

Задача 3. (12 балів)

До розчину сульфатної кислоти об'ємом 2,5 л (густина 1,001 г/см³, pH = 2) додали розчин сульфатної кислоти об'ємом 30 мл з масовою часткою 50 % (густина 1,396 г/мл). Обчисліть масову частку кислоти в одержаному розчині. Врахуйте, що дисоціація повністю відбулася за першим ступенем.

Розв'язок

$\text{pH} = -\lg[\text{H}^+]$; якщо $\text{pH} = 2$, то $[\text{H}^+] = 10^{-2}$ моль/л

У 2,5л розчину міститься $2,5 \cdot 0,01 = 2,5 \cdot 10^{-2}$ моль кислоти.

$$m_{\text{р-ну}}(\text{H}_2\text{SO}_4) = \rho V = 1,001 \cdot 2500 = 2502,5 \text{ (г)}$$

$$m_1(\text{H}_2\text{SO}_4) = n(\text{H}_2\text{SO}_4) \cdot M(\text{H}_2\text{SO}_4) = 2,5 \cdot 10^{-2} \cdot 98 = 2,45 \text{ (г)}$$

$$m_{2 \text{ р-ну}}(\text{H}_2\text{SO}_4) = \rho V = 1,396 \cdot 30 = 41,88 \text{ (г)}$$

$$m_2(\text{H}_2\text{SO}_4) = m_{2 \text{ р-ну}}(\text{H}_2\text{SO}_4) \cdot w(\text{H}_2\text{SO}_4) = 41,88 \cdot 0,5 = 20,94 \text{ (г)}$$

Утворився розчин масою $m_{3 \text{ р-ну}}(\text{H}_2\text{SO}_4) = 2502,5 + 41,88 = 2544,38 \text{ (г)}$, який містить кислоту масою $m_3(\text{H}_2\text{SO}_4) = 20,94 + 2,45 = 23,39 \text{ (г)}$.

$$\text{Тоді } w_3(\text{H}_2\text{SO}_4) = m_3(\text{H}_2\text{SO}_4) / m_{3 \text{ р-ну}}(\text{H}_2\text{SO}_4) = 23,39 / 2544,38 = 0,0092 \text{ або } 0,92\%$$

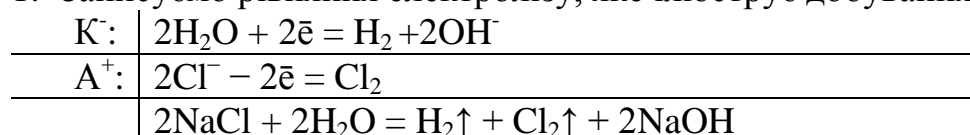
Відповідь: масова частка кислоти в одержаному розчині складає 0,92%.

Задача 4. (12 балів)

Розчин масою 400 г з масовою часткою натрій хлориду 25 % використали для добування натрій гідроксиду шляхом електролізу. Обчисліть масову частку натрій гідроксиду в добутому розчині.

Розв'язок

1. Записуємо рівняння електролізу, яке ілюструє добування натрій гідроксиду:

2. Знаходимо масу натрій хлориду в розчині.

$$m(\text{NaCl}) = 400\text{г} \cdot 0,25 = 100\text{г}$$

3. Обчислюємо масу натрій хлориду за рівнянням реакції електролізу.

$$M(\text{NaCl}) = 58,5\text{г/моль}; M(\text{NaOH}) = 40 \text{ г/моль}$$

$$n(\text{NaCl}) = 100\text{г} : 58,5 \text{ г/моль} = 1,7094\text{моль}$$

$$n(\text{NaCl}) = n(\text{NaOH}) = n_e(\text{H}_2\text{O}) = 1,7094\text{моль}$$

$$m(\text{NaOH}) = 40 \text{ г/моль} \cdot 1,71 \text{ моль} = 68,8 \text{ г}$$

4. Обчислюємо маси водню та хлору, що виділилися під час електролізу.

$$n(\text{H}_2) = 0,5 \cdot n(\text{NaCl}) = 0,5 \cdot 1,7094 \text{ моль} = 0,8547 \text{ моль}$$

$$m(\text{H}_2) = 2\text{г/моль} \cdot 0,8547 \text{ моль} = 1,7 \text{ г}$$

$$n(\text{Cl}_2) = n(\text{H}_2) = 0,8547 \text{ моль}$$

$$m(\text{Cl}_2) = 71 \text{ г/моль} \cdot 0,8547 \text{ моль} = 60,7 \text{ г}$$

5. Обчислюємо масу розчину лугу після завершення електролізу.

$$m(\text{розчину}) = 400\text{г} - (1,7 \text{ г} + 60,7 \text{ г}) = 337,6 \text{ г}$$

6. Обчислюємо масову частку натрій гідроксиду в добутому розчині.

$$w(\text{NaOH}) = 68,8\text{ г} : 337,6\text{ г} \cdot 100\% = 20,4\%$$

Відповідь: $w(\text{NaOH}) = 20,4\%$

Задача 5. (13 балів)

На сплав алюмінію, заліза та міді масою 14 г подіяли надлишком хлоридної кислоти. Виділився газ об'ємом 8,96 л. До такої ж маси цього сплаву додали надлишок натрій гідроксиду, при цьому виділився газ об'ємом 6,72 л.

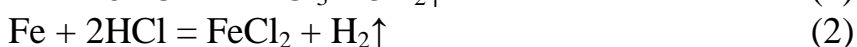
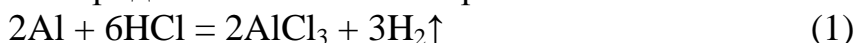
А Визначте склад сплаву у відсотках.

Б Передбачте фізичні властивості сплаву.

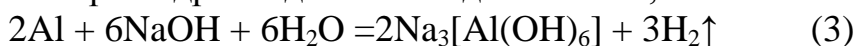
Розв'язок

1. Складаємо рівняння реакцій відповідно до умови задачі.

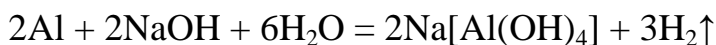
З хлоридною кислотою із перелічених металів взаємодіють лише Al і Fe, а тому:

З натрій гідроксидом взаємодіє лише Al, оскільки він є амфотерним металом:

або

2. Обчислюємо масу алюмінію за рівнянням (3).

$$n_3(\text{H}_2) = 6,72 : 22,4 = 0,3 \text{ (моль)}$$

$$n(\text{Al}) = 0,3 \cdot 2 : 3 = 0,2 \text{ (моль)}$$

$$m(\text{Al}) = 27 \cdot 0,2 = 5,4 \text{ (г)}$$

3. Обчислюємо масу заліза за рівнянням (2).

$$V_2(\text{H}_2) = 8,96 - 6,72 = 2,24 \text{ (л)}$$

$$n_2(\text{H}_2) = 2,24 : 22,4 = 0,1 \text{ (моль)}$$

$$m(\text{Fe}) = 56 \cdot 0,1 = 5,6 \text{ (г)}$$

4. Обчислюємо масу міді.

$$m(\text{Cu}) = 14 - (5,4 + 5,6) = 3 \text{ (г)}$$

5. Обчислюємо відсотковий склад сплаву.

$$w(\text{Al}) = 5,4 : 14 \cdot 100\% = 39\%$$

$$w(\text{Fe}) = 5,6 : 14 \cdot 100\% = 40\%$$

$$w(\text{Cu}) = 3 : 14 \cdot 100\% = 21\%$$

Відповідь: $w(\text{Al}) = 39\%$; $w(\text{Fe}) = 40\%$; $w(\text{Cu}) = 21\%$

6. Сплав легкий, жовтого кольору, має гарну електропровідність.

Задача 6. (15 балів)

Приготували три однакових наважки суміші двох простих речовин масою 1,52 г. Першу наважку обробили хлоридною кислотою, взятою в надлишку, і в результаті реакції виділилося 0,896 л газу та залишилося 0,56 г твердого залишку. Другу наважку суміші обробили надлишком 10% розчину натрій гідроксиду і при цьому також виділилося 0,896 л газу і залишилось 0,96 г твердого залишку. Третю наважку прожарили за відсутності повітря й отримали речовину, яка повністю розчинилася у хлоридній кислоті з виділенням 0,448 л газу. Утворений у третьому досліді газ зібрали і ввели у герметично закриту посудину ємністю 1 л, заповнену киснем. Після взаємодії газу з киснем тиск у посудині зменшився приблизно у 10 разів. Складіть рівняння усіх хімічних реакцій, що відбулися і підтвердіть їх

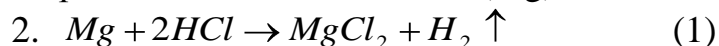
правильність розрахунками. (Під час розв'язку задачі вважайте, що об'єми газів виміряні за н.у.)

Розв'язок

1. Можна припустити, що проста речовина, яка прореагувала із хлоридною кислотою метал, який не взаємодіє із лугом, тому його маса дорівнює 0,96г. За законом еквівалентів, використовуючи дані досліду з першою наважкою:

$$\frac{m(\text{Me})}{V(\text{H}_2)} = \frac{m_e(\text{Me})}{V_e(\text{H}_2)} \Rightarrow m_e(\text{Me}) = \frac{0,96 \cdot 11,2}{0,896} = 12 (\text{г/моль} - \text{екв.})$$

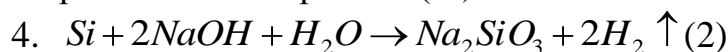
Методом підбору знаходимо, якщо валентність елементу дорівнює II, ця проста речовина – метал магній (Mg).

3. Друга проста речовина не взаємодіє із хлоридною кислотою, тому її маса становить 0,56 г. За законом еквівалентів, використовуючи дані досліду з другою наважкою:

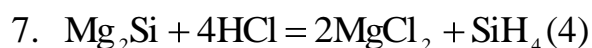
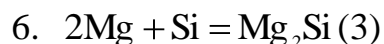
$$\frac{m(\text{R})}{V(\text{H}_2)} = \frac{m_e(\text{R})}{V_e(\text{H}_2)} \Rightarrow m_e(\text{R}) = \frac{0,56 \cdot 11,2}{0,896} = 7 (\text{г/моль} - \text{екв.})$$

Методом підбору знаходимо, якщо валентність елементу дорівнює IV, ця речовина R – кремній (Si)

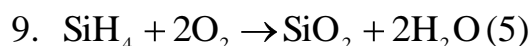

5. За результати досліду з третьою наважкою:

$$n(\text{Mg}) : n(\text{Si}) = \frac{m(\text{Mg})}{M(\text{Mg})} : \frac{m(\text{Si})}{M(\text{Si})} = \frac{0,96\text{г}}{24\text{г/моль}} : \frac{0,56\text{г}}{28\text{г/моль}} = 0,04 : 0,02 = 2 : 1 \Rightarrow \text{Mg}_2\text{Si}$$

8. $n(\text{SiH}_4) = \frac{V}{V_m} = \frac{0,448\text{л}}{22,4\text{л/моль}} = 0,02 = n(\text{Mg}_2\text{Si})$, відповідає рівнянню (4)

10. До перебігу реакції (5) $n(\text{O}_2) = \frac{1\text{л}}{22,4\text{л/моль}} + 0,0446\text{моль}$,

За рівнянням реакції (5) $n(\text{O}_2)_{\text{реакт.}} = 0,04 \Rightarrow n(\text{O}_2)$, що залишився, дорівнює

$n_{\text{зал.}}(\text{O}_2) = 0,0446 - 0,04 = 0,0046 \text{ моль.}$

Відношення кількості речовини кисню до реакції (5) і після її завершення

дорівнює $\frac{0,0446}{0,0046} = 10$, що відповідає даним про зниження тиску у 10 разів за

умовою задачі.